

AZ IFJÚKOR ÁTMENETEI
– A TÁRSADALMI BEVONÓDÁS FOLYAMA-
TAI ÉS A SEBEZHETŐSÉG MINTÁI A GLO-
BALIZÁLT VILÁGBAN

A kötet legfőbb célja annak elemzése és bemutatása, hogy miképpen zajlik a globalizáció korában a fiatalok átmenete a felnőtt létbe, miképpen hatnak a globalizációs folyamatok különféle formái a fiatalokra a világ egyes térségeiben. A kötet szerkesztőit (René Bendit és Marina Hahn-Bleibtreu) a megértés teljességének szándéka vezérelte, ezért izgalmas sokszínűség jellemzi a könyvet: a tanulmányok a fiatalok oktatási és munkaerőpiaci helyzete, állampolgári szerepvállalásaik, a nem formális tanulási módok, az aktív participáció, a kulturális-kommunikációs létmódok, életstílusok, és az ifjúságpolitika tematikájában születtek.

A kötet alapanyagát egy 2006 decemberében Bécsben rendezett konferencia adta, azonban a szerkesztők arra kérték a szerzőket, hogy előadásaik összegzése után egy komplex kérdéssort is megválaszoljanak, úgy, hogy elsősorban országukkal kapcsolatos, különösen fontosnak tartott témákra, fejleményekre koncentráljanak. A főbb kérdések a következők voltak: Mi a globalizáció, és milyen hatást fejt ki a jelen társadalmaira, az ifjúságra, ifjúságkutatásra és ifjúságpolitikára? Milyen státuszt élvez az ifjúság a globalizáció folyamatában? Mindezek tekintetében milyen szerepet játszik a formális oktatás, a kvalifikáció és a munkavállalás? Milyen potenciál rejlik a nem formális, informális tanulási folyamatokban a munka világába való átmenet során? Mekkora jelentőséggel bír a fiatalok részvétele különböző önkéntes szolgálatokban? Milyen kapcsolódási pontok fedezhetők fel az ifjúsági kultúrák, az új technológiák és a demokratikus polgári öntudat között? A globalizáció kontextusán belül mennyire tekintenek az ifjúságra mint társadalmi erőforrásra? Milyen lehetséges kapcsolódási pontok a nemzetközi szintű ifjúságpolitika és az ifjúságkutatás között?

A könyv először is egy szélesebb perspektívát kínál az ún. globalizációs komplexum megértéséhez, majd, ennek ismeretében, áttekintést nyújt az ifjúság életéről, a fiatalokat érő kihívásokról Ausztrália, Ázsia, Európa, Latin- és Észak-Amerika térségeiben.

A kötet első fejezetében (*Fiatalság és jövő – felnőtt globalizáció és társadalmi változás kontex-*

tusában) René Bendit (*Az ifjúság jelene és jövője – ifjúságkutatás és ifjúságpolitika kihívásai*), majd a Német Honvédelmi Egyetem professzora, Walter Hornstein (*Ifjúság, ifjúságkutatás és politika a globalizációs folyamatban*) a globalizáció általános elméleti keretét rajzolja meg, illetve a fiatalok helyzetét vázolja fel a gazdasági-társadalmi modernizációs folyamatok közepette. Munkájuk során megkísérlik olyan kategóriák meghatározását, amelyek segítségével az ifjúságpolitika és az ifjúságkutatás szerepe és feladatai a globalizált világban sikeresebben megvitathatók, hozzájárulva ezzel új, releváns kutatási kérdések és elméleti megközelítések megfogalmazásához.

A második részben (*Átmenet a tanulás világából a munka világába – kapcsolat az átmenet és az ifjúsági mobilitás között*) különböző országok kutatóinak elméleti és gyakorlati eredményei következnek. Andy Biggart (*Queen's University, Belfast*), Andy Furlong és Fred Carmel (*University of Glasgow*) például azt mutatja be, hogy a fiatalok átmeneti időszaka elnyúlik és összetettebbé válik, ami nagyobb sebezhetőséghez, marginalizációhoz és kirekesztéshez vezet. Az oktatás és a munka közötti, fiatalok választotta (korábban lineárisnak és előre megjósolhatónak leírt) átmenetek mára fragmentálódtak. A korábban normákkal szegélyezett életutat (mely az életemenyek lineáris egymásutánosságával volt jellemezhető) felváltotta a választott élettrajz, melyben a kockázatok kezelése a napi praxis részévé válik. A szerzők kiemelik, hogy az átmeneti időszak megnövekedésével egyre fontosabbá válik a kutatás számára a hosszmetzeti megközelítés. Ehhez azonban gyakran nehéz a megfelelő adatok begyűjtése, amelyek egyszerre fedik le a „részt” és az „egészt” (teljes életpálya). A Skócia nyugati részén gyűjtött longitudinális adategyüttesek prezentálásával a szerzők megkísérlik leírni a modern kori átmeneti időszakra jellemző komplexitást, és feltárni e komplexitás implikációit a munkaerőpiaci integráció kapcsán.

Johanna Wynn (Melbourne-i Ifjúságkutató Központ) érdeklődésének homlokterében az ausztrál fiatalok átmeneti időszaka áll. Wynn szerint az 1970 utáni generációk élcsapatát azok a kilencvenes években felnőtt fiatalok alkotják, akik egy „új felnőtttség” kialakításával befolyásoltak az utánuk jövő generációkat – ez a generáció jelölte ki az új prioritásokat, az új fiatal felnőtt mintákat. A szerző a fiatalok oktatáshoz és munkához

való viszonya átalakulásának elemzésén keresztül oda jut, hogy az oktatás egyszerre vált alapvetőbbé az átmeneti időszak, és marginálisabbá az átmenet végkifejlete szempontjából, ezért a lényegi kérdés az, hogy mennyire képesek az egyes társadalmi csoportok kiaknázni az oktatásban rejlő lehetőségeket. Wynn arra a következtetésre jut, hogy a politika és a különféle programok túl lassan reagáltak a társadalomban zajló változásokra, és a fiatalok szolgálata érdekében át kell gondolni az oktatási rendszert, változtatva annak szerepén és hozzáidomítva a posztindusztriális, multikulturális Ausztráliában felnövő fiatalok életéhez.

Latin-Amerika fiataljai világának átalakulását analizálja *Ana Miranda* (Argentína), aki egyrészt bemutatja, hogyan tolodott ki egyre későbbi életkorra a fiatalok munkavállalásának kezdete, másrészt pedig feltárja azokat a foglalkoztatást érintő hatásokat, amiket a kilencvenes évek neoliberais strukturális reformjai idéztek elő. E tanulmány központi gondolata az, hogy a neoliberais reformokból következő, a társadalmat polarizáló folyamatok elsősorban az alacsony jövedelemmel rendelkező fiatalokra, és köztük is a nők helyzetére, voltak a legsúlyosabb hatással. Ez a fiatalgeneráció a munkalehetőségek beszűkülésével meg tapasztalta a hosszú munkanélküliség mindennapi terhét.

A következő tanulmányban a budapesti Oktatókutató és Fejlesztő Intézet ifjúságkutatója, *Gábor Kálmán*, két kérdésre keresi a választ: 1) hogyan írható le a magyar fiatalok oktatásból a munka világába való átmenete az átalakult oktatási rendszer kontextusában (különös tekintettel a közép- és a felsőfokú oktatás expanziójára), a kelet-közép-európai társadalmi-gazdasági rendszerváltás folyamányaként a kilencvenes években; 2) milyen irányban változnak az átalakulás hatására a magyar fiatalok lehetőségei az új keretek között? A szerző vizsgálja a születésből (osztály szerinti származás), lakóhelyből, etnikai hovatartozásból fakadó egyenlőtlenségeket, amelyek nem szűntek meg létezni az oktatási rendszer expanziójával.

Marc Molgat (University of Ottawa, Kanada) az átmenet időszaka és a mobilitás közötti kapcsolatot kutatja Quebec tartomány fiataljainak migrációs folyamatait vizsgálva. A szerző nem hagyja figyelmen kívül az ún. „Velcro-ifjúság”-ot („tépőzáras fiatalok”), a „Mama szálló” lakó-

it (értve rajtuk azokat, akik egyre idősebb korukig élnek együtt szüleikkel), ám kiemeli, hogy továbbra is magas azon fiatalok száma, akik tízes éveik végén, húszas éveik elején költöznek el szüleiktől, és ha ezekhez hozzáadjuk az egyedül vagy szüleikkel bevándorló fiatalok számát, akkor a fiatalság belső és külső migrációjáról alkotott kép drámaian megváltoztatja a fiatalság mint „Velcro-generáció” képzetet.

A könyv harmadik részének (*Az önkéntes szolgálatok nem formális és informális tanulási folyamatokban rejlő potenciál a fiatalok munkaerőpiaci átmenete során*) legelején *Lynne Chisholm* (Innsbrucki Egyetem, Ausztria) a „tanulási kontinuum újrafelfedezése”-ről értekezik, illetve annak implikációjáról az élethosszig tartó tanulás és oktatás kapcsán. Chisholm kiemeli, hogy az élettartam társadalmi rekonstrukciójával, illetve a fiatalság kereteken belüli pozicionáltságával egyetemben a tanulási kontinuum komoly elméleti-gyakorlati kihívást jelent oktatás- és ifjúságkutató számára egyaránt. Chisholm tanulmányának alapvető felismerése, hogy a tudáskategóriák rég kijelölt határai, propozicionális és tapasztalati ismeretek mindennapi használatának módjai eltolódnak, illetve felpuhulnak.

E fejezet következő tanulmányában *David M. Hansen* (University of Kansas, USA) empirikus megközelítést olvashatjuk. A szerző hangsúlyozza, hogy az USA-beli kutatások azt mutatják, a kamaszok tanrenden kívüli közösségi tevékenysége megmutatkozik például a tanulmányi eredmény és a magatartás javulásában, valamint erősebb polgári elkötelezettségben. Hansen szerint azonban eddig nem sok figyelmet fordítottak a tevékenységeken belüli fejlesztési formák leírására vagy annak felmérésére, hogy azok miben térnek el egymástól a különböző programokban, ezért saját kutatásaira hagyatkozik ennek kiderítésére: az itt bemutatott, tizenegyedik évfolyamos kamaszok körében végzett kutatása a szervezett ifjúsági tevékenységeken belüli fejlesztések megismerését célozza.

Young-Kyoon Park (Nemzeti Ifjúságpolitikai Intézet, Szöul) a koreai fiatalok önkéntes szolgálat alatti informális tanulási folyamatait vizsgálja. A szerző áttekinti a koreai önkéntes szolgálat történetét, jelenkori helyzetét, és adatokat közöl a fiatalok részvételi hajlandóságáról. E fejezet záró tanulmányában *Dina Krauskopf* (San José Egyetem, Costa Rica) az önkéntesség, az in-

formális tanulás és a fiatalkori fejlődés viszonyrendszerét elemzi.

A kötet negyedik fejezete (*Részvétel és állampolgári öntudat*) a fiatalok és a különféle társadalmi aspektusok viszonyára fókuszál (politikai aktivitás, állampolgári öntudat, szabadidő, kirekesztés). *Wolfgang Gaiser* és *Johann de Rijke* (Német Ifjúsági Intézet, München) az ötvenként folytatott német ifjúsági vizsgálatok adatait elemzi írásában, de figyelemmel kíséri különböző európai komparatív vizsgálatok adatait is. Mindezek eredményeképpen kimutatják, hogy a fiatalokra vonatkozóan a „nincs türelmük a politikához”, „unják a politikát” és az „individualizálódtak” címkék jórészt túlzott leegyszerősítések. Az empirikus adatokon nyugvó analízis során egy összetettebb kép tárul fel: a politikai aktivitásra és véleménynyilvánításra való alapvető hajlandóság egyértelműnek tűnik (kiemelik, hogy rengeteg fiatal ragadja meg az alkalmat, hogy hangot adjon politikai nézeteinek), ám rendszerességről aligha beszélhetünk. Nem csoda tehát – jegyzi meg –, hogy a tradicionális szervezetek iránti érdeklődés csökken. Másrészt az újabb szociális mozgalmak iránti affinitás és elkötelezettség viszonylag stabil. A részvétel formái nemtől, iskolázottsági szinttől és regionális hovatartozástól (pl. korábbi NSZK vagy NDK) függenek.

José Machado Pais (Lisszabon) a fiatalok, az állampolgári státusz és a szabadidő viszonyrendszerét elemzi. A döntésekbe való aktív bevonódás témakörét egészen közel hozza a kulturális tevékenységek témaköréhez, egy olyan szférához, ahol a fiatalok sokkal inkább jelen vannak. Az ifjúsági kultúra némely megnyilvánulásának figyelembevételével egy sajátos empátikus állampolgár-fogalom szociológiai jelentését járja körbe, amelyben a részvétel és a kivonulás társulhat a szabadidő különböző formáival, amelyek nyomában az emancipáció vagy az elidegenedés látnos formái járnak.

Rosana Katia Nazzari (Paraná, Brazília) a társadalmi tőke szerepét vizsgálja a fiatalok politikai szocializációja szempontjából. A tanulmányban a brazíliai ifjúság olyan történelmi-társadalmi konstrukcióként jelenik meg, amelynek profilját a megzabolázatlan globalizáció és az ország autoritárius-demokratikus hibrid politikai berendezkedése rajzolja meg.

A következő tanulmány szerzője *Oscar Dávila León* (Valparaiso, Chile), aki egy 2006-ban indult

középiskolai diákmozgalom keretein belül vizsgálja a fiatalok részvételének kérdését a demokratikus döntéshozatalban. Az ifjúság aktív participációjával kapcsolatos társadalmi elvárásokat veti össze a részvételi lehetőségekkel. A szerző véleménye szerint a jelen helyzet feszültnek mondható, mivel a tradicionális struktúrák és a fiatalok participációjának társadalmi-politikai helyzetértékelése nem veszi figyelembe a ifjúság szociológiailag megrajzolt kontúrjait. Ez a feszültség akkor válik kitapinthatóvá, amikor a felnőttek a fiatalok új kulturális-társadalmi részvételi formáival kerülnek szembe, amelyek radikálisan különböznek a tradicionális struktúráktól. A vizsgált mozgalom Chile társadalmi rendjének ellentmondásait teszi láthatóvá, különös tekintettel a társadalmi és oktatási egyenlőtlenségekre.

A kötet ötödik fejezetének (*Ifjúsági kultúrák és új technológiák használata*) kezdő tanulmányában *Manfred Zentner* (Bécs) a posztmodern ifjúsági kultúrák fontosságára mutat rá a fiatalok társadalmi élete vonatkozásaiban. Zentner szerint a ma fiataljai olyan ifjúsági kultúrákban élnek, amelyek biztosítják számukra a mindennapi élet kereteit, és ezeket jobban elfogadják a társadalom, mint a korábbi szub- és ellenkulturális jelenségeket, mert amíg azok a társadalmi rend és normák elleni tiltakozás eszközeinek bizonyultak, a mostaniak nem. Az ellenkultúra fogalma azért problematikus, mert egy közös, mainstream kultúra társadalmi létét feltételezi. Ám egy posztmodern korban mindenki, így a felnőttek is megválaszthatják a maguk különféle életstílusait, tehát az egyetlen, a vezető, a domináns kultúrának lealkonyult a nyugati társadalmakban, helyére pedig különféle kultúrák kerültek. Az ellenkultúra fogalma tehát értelmét veszítette, ám az olyan kultúrák, amelyek nem általánosan elfogadottak, tehát a felszín alatt maradnak – azaz a szubkultúrák – továbbra is léteznek. Ráadásul a modern és posztmodern társadalmak egyre toleránsabbak lesznek: szinte minden elfogadható. Egy ifjúsági kultúra részesének lenni nem a felnőtt társadalommal szembeni ellenállásként mutatkozik meg, hanem sokkal inkább egy párhuzamos társadalom részeként.

Sergio Balardini (Buenos Aires) tanulmányában a fiatalok életének egy másik dimenzióját írja le és értelmezi, ami a digitalizáció, mobilitás, új kommunikációs és barátkozási formák témaköréhez köthető. A szerző kiemeli, hogy ma már a kamaszok számára a mobiltelefon teljesen

mindennapos dolognak számít, nem jelent többet egy sportcipőnél. A fiatalok virtuális fotótárakat nyitnak, és közömbösítik a különbséget privát- és közszféra között. A gyerekek és kamaszok (digitális beennszülöttek) a függetlenség új terére lennek a virtuális világban, ami nagymértékben különbözik a felnőttek (digitális bevándorlók) világától. E két világ közötti hasadék mélysége pedig egyre inkább nő.

A hatodik rész írásai a sebezhetőség, a társadalmi kirekesztés témáit járják körül. *José Antonio Perez Islas* (Mexikó) szerint a latin-amerikai országokban felgyorsult a gazdasági, társadalmi, politikai változások egyidejű folyamata, miközben az autoritáriánus struktúrák és beszédmódok továbbélésével nem nyílt meg az út egy nyitottabb, demokratikusabb társadalom felé. A szerző, akinek fő célja, hogy bemutassa az új ifjúsági pályákat, egy 2005–2006-os átfogó nemzeti ifjúsági vizsgálat adataira támaszkodik.

Ngan-Pun Ngai és Chai-Kiu Cheung (Hong Kong) egy komparatív vizsgálatban 825 marginalizálódott (bandatag) fiatalot kérdezett meg Hong Kong, Guangzhou és Shanghai városaiban. Kutatásuk legfontosabb felismerése, hogy az erkölcsei nézetek minden esetben társadalmi ellenőrző faktorként működnek – nehezítve, esetleg megakadályozva a bandába kerülés folyamatát.

A könyv hetedik, záró fejezete nemzetközi ifjúságpolitikai irányelvek áttekintése. Az Európa Tanács és az Európai Bizottság munkatársa, *Hans Joachim Schild*, az *Európai ifjúságpolitika és ifjúsági partnerség* című program tapasztalatait összegzi. Az európai dimenziót tágítja, a spanyol-amerikai ifjúságpolitika elemzésével, *Eugenio Ravinet Munoz* (a Spanyol-amerikai Ifjúsági Szervezet főtitkára), amikor tanulmányában arra a kérdésre keresi a választ, hogy miképpen javítható a politikacsínálók, kutatók és ifjúságsegítők közötti kapcsolat. A szerző arra a következtetésre jut, hogy amikor problémaként néznek a fiatalokra, a kutatások részrehajlón tükrözik vissza a társadalom fiatalokkal kapcsolatos negatív nézeteit. Az olyan kifejezések, mint romboló magatartás, konfliktus, politikai apátia, lemorzsolódás, kockázatos viselkedés által determinált tematikákkal párhuzamosan a kutatási témák is jelentősen problémacentrikussá válnak. A szerző végkövetkeztetése szerint az ifjúság sokszor jelentkezik problémaként, és csak nagyon ritkán mint esély vagy mint erőforrás.

Az ifjúkor átmenetei – a társadalmi bevonódás folyamatai és a sebezhetőség mintái a globalizált világban című kötet nemcsak az ifjúságkutatással foglalkozók számára lehet hasznos olvasmány, hanem az ifjúságpolitika, az ifjúsági munka, az oktatás és a jóléti intézmények területén dolgozó szakembereknek is, ugyanakkor az ezen területek iránt érdeklődő tágabb olvasóközönség is haszonnal forgathatja.

(*René Bendit – Marina Hahn-Bleibtreu [eds]: Youth Transitions – Processes of Social Inclusion and Patterns of Vulnerability in a Globalised World. Barbara Budrich Publishers, 2008, Op-laden; Farmington Hills. 379 p.*)

Jancsák Csaba

KELET- ÉS NYUGATNÉMET FIATALOK AZ ÚJRAEGYESÍTÉS UTÁN – FOLYAMATOK ÉS PERSPEKTÍVÁK

A folyamatos társadalmi és gazdasági átalakulások következtében egyre nagyobb igény mutatkozik a fiatalok szocio-kulturális fejlődésének megfigyelésére, a hosszú távú politikai és ökonómiai folyamatoknak az egyén szintjén való értelmezésére.

Hogyan közelednek egymáshoz a második világháború után évtizedekig kettészakított ország új generációi, a német fiatalok az újraegyesítés óta? Miként befolyásolják a politikai, gazdasági és társadalmi tényezők *ezen viszonyok* struktúráját; az iskola, a szakképzés, a munkába állás, – a szülői ház elhagyásával – az egzisztenciateremtés és családalapítás folyamatainak alakulását? Ezekre a kérdésekre válaszol a *Martina Gille* által szerkesztett kötet, amely a Német Ifjúságkutató Intézet (DJI) ifjúságkutató sorozatának újabb darabjaként jelent meg 2008-ban. A fejezetek szerzői – szociológusok, szociálpedagógusok és politológusok – elsősorban Németország újraegyesítésének társadalomtudományi aspektusait vizsgálják, de előkerülnek pedagógiai és pszichológiai szempontok is. A reprezentatív kutatások a 16 és 29 év közötti fiatalok életkörülményeit, politikai orientációját és társas kapcsolatainak alakulását mérik, lehetővé téve ezáltal a fejlődési tendenciák elemzését és összehasonlítását.